

## Dr. Iván László

Gyászkeretben hozzuk a mi kedves Barátunk és Atyánkfia nevét, aki oly sok szép reményre jogosított s aki előtt a lelki emelkedettség isteni lépcsőfokain gazdag és fényes jövőendő tártult fel mindnyájunk örömeire és büszkeségére.

Benne láttuk az igazi unitáriust, aki ezt a fennkölt és felvilágosult hitet a maga erején, ifjúkori eszmélkedések és vívódások között tette magáévá s boldog volt, hogy a mi szellemi közösségünkben fejthette ki testi és lelki erőinek legjavát. Törékeny testben – törhetetlen lélek. Ez jellemzi őt legjobban. És ez a kulcsa és magyarázata annak a buzgó igyekezetnek, amellyel minden hivatalos és önként vállalt kötelezettségét a legapróbb részletekig híven teljesítette.

Oh milyen boldog volt tanítványai körében, akiket kis testvéreinek tekintett s akiknek vezetése és oktatása közben – leszállva a katedra magaslatáról – elvegyült közöttük, hogy ezzel is megszüntesse a Mester és tanítvány közötti különbséget, és hogy magához emelje őket. Mind e mellett a komoly tanulmány és áhítatos buzgólkodás csak nyert a maga erkölcsi kihatásában, aminek az új nemzedék jellemében és fejlődésében máris örvendetes jeleivel találkoztunk. Szerette a gondjaira bízott kicsinyeket, mert bennök látta egyházunk jövőjének biztosítékait. S nemes érdeklődését irántuk az iskola padjai közül kivitte és rokonszenves módon kiterjesztette a cserkészek és a konferenciás tábor ifjaira is, akiknek körében szívesen elidőzött – nyári szabadságának megszakításával – ahelyett, hogy fizikumának megfelelőbb üdülohelyei keresett volna.

Bibliás ember volt. Benne élt annak légkörében. És onnan merítette azt az evangéliumi szellemet, amelyet át óhajtott ömlesztetni nemcsak közvetlen tanítványiba, hanem úgyszólván minden egyháztársadalmi intézményünkbe, amelyet elevenséggel és gyakorlati problémák fölvetésével és mélységes magyarázataival föllendíteni igyekezett.

Elemében érezte magát a szószéken is, ahol a nagy vonások és a jézusi fenség magaslatai érdekelték s ahol az ő lelke szabadröptű szárnyalásának csak egyetlen határ-mesgyéje lehetett: az isteni tökéletesség – amely előtt gyermeki alázattal és fiúi engedelmisséggel meghajolt.

Amit a szó hatalmával egy idő multán már nem tehetett, azt pótolta az író toll szakavatottságával, azzal az apostoli készséggel és tisztult idealizmussal, amelyről tanúskodnak tudományos értekezései és tanulmányai mellett azok az időszaki cikkek, amelyekkel az „*Unitárius Értésítő*” hasábjait gazdagította. Írásait komoly elmélyedés mellett meggyőző érvek és a személyes bizonyágtétel vágya és legyőzhetetlen akarata tették vonzóvá és lebilincselővé; úgyhogy annak hatása alól még az ellenkező véleményen levők is nehezen tudtak szabadulni.

Ezt az érdemet méltányolta az erdélyi Unitárius Irodalmi Társaság, amikor évi rendes közgyűlésében tagjai sorába beválasztotta.

Ez a koszorú a maga hervadatlan babérlevelével leginkább díszíté a ravatalt, amelyen a fáradhatatlan munkás, a szerető testvér, az engedelmes fiú, tanítványainak hűséges nevelője, Jézus Krisztusnak jánosi szelídségű követője – nemes harcának megharcolása után – csöndesen elpihent.

Könnyeinket elsírtuk. Részvétünknek megható módon kifejezést adtunk. Lelkének üdvösségéért szereteteivel együtt imádkoztunk. Utolsó útjára kikísértük.

Istené legyen a hála és a dicsőség, hogy őt nekünk adta!

## Torda – 1568.

Történelmi dátum, amelyre föltekint a művelt világ. Azt jelenti, hogy a jogaiban örökletes erdélyi fejedelemség már a XVI. század derekán országgyűlési végzésben állást foglalt az ember legszentebb joga, a hit- és lelkiismereti szabadság mellett. S ezen az alapon kimondotta, hogy „a prédikátorok az evangéliumot saját belátásuk szerint szabadon hirdethetik s minden helység olyan prédikátort tartson, aminő neki tetszik. A superintendensek az ilyeneket üldözni ne merjék, senkit tanításáért papságától meg ne fosszanak, mert a hit Isten ajándéka”.

Ennek köszönhetjük, hogy *Dávid Ferenc* lángelméje és *János Zsigmond* fejedelem bölcs kormányzása nyomán megalakult és egyre több és befolyásosabb hívő lelkeket csatolt magához az unitárius egyház s hogy az idők során a három nemzet fiai és a négy bevett vallásfelekezet tagjai egymással jó békességben éltek s élnek mind a mai napig. Nem tévedünk, ha történelmi távlatba állítva, úgy tekintünk a mi Erdélyünkre, mint a „vallásszabadság klasszikus földjére”.

Torda városa a Millennium idején, 1896-ban, az ezeréves magyar dicsőség öröme, éppen ezt a jelenetet s ennek megörökítését adta fel téma gyanánt az ihletett művészek, hogy az utókor számára örökre felejthetetlené tegye a híres tordai országgyűlést.

Címképünk, kicsinyített alakban azt a magasztos pillanatot ábrázolja, amikor *Dávid Ferenc*, az unitárius egyház első püspöke és alapítója, kimondja és vállalja a Golgotha előérzetében is az apostoli küldetésben fogant jeligét: „*a hit Isten ajándéka*”.

Nem a pusztá okoskodás szüleménye. Nem világi bölcselkedés, hanem spontán megnyilatkozása az örök Teremtőben bízó léleknek, amely gyermek módra tekint maga körül s mindenben Őt látja, Őt imádja s engedelmességre és alázatra indul iránta. Ilyen felvilágosult szent hitre volt szüksége annak a nemzedéknek, amely az események keresztútjében megmutatta, hogy számára a vallás nem alku tárgya, hanem a legszentebb eszmény és igazság, amelyért érdemes az életet is feláldozni.

És *Dávid Ferenc*, az ő Mesterének nyomdokain haladva, csakugyan hű maradt az általa megismert igazsághoz. Csak a mennyei Atyát imádta. Csak annak dicsőségét hirdette. Békés, boldog önérettel vallotta magát „az megfeszült Jézus Krisztus szolgájának”, de a Teremtőt a teremtménnyel soha föl nem cserélte.

Ez volt az a főbenjáró bűn, amelyért Déva várában keserű rabságot kellett szenvednie, elhagyatva mindenkitől, még legjobb barátaitól is. Csak egy nem hagyta el: töretlen hite és bizodalma, hogy a jövő igazságot fog neki szolgáltatni.

Lám, Torda megbecsülte őt és megbecsülte önmagát, amikor ezeréves történetéből éppen az ő tisztes alakját ragadta ki, hogy az utókor elé állítsa követendő példa gyanánt.

És megbecsülte és megbecsüli a magyar reformátort a saját egyháza is, amikor szabadabb lélekzetvétellel hirdeti az „Igaz tudományt”, amelyet a századok viharai közt kinek-kinek a saját véres verejtékével és nyugodt erkölcsi fölénnyel kellett magáévá tennie és minden poklonon keresztül megvédelmeznie.

Torda – 1568. Ez a mult. Pozsony – 1848. Ez a jelen... A jövő Isten kezében van, hogy itt is, ott is diadalra juttassa az örök igazságot, a hit- és lelkiismereti szabadság velünk született jogát, mennyei törvényét...

## „Kincses Kolozsvár.”

Diákkori éveimnek egyik szép, mondhatnám legszebb emléke az a pillanat, amikor a Fekletetőről először pillantottam meg a hajdani Erdély fővárosát: Kincses Kolozsvárt. Az a kép ma is ott vibrál a lelkemben, felújítva és megelevenítve a sokszázados történelmet, amelynek során ez a város az unitárius egyház bölcsője lett.

Reggeli szürkületben érkeztem jó Szüleimmel a város fölött emelkedő magaslatra, ahonnan kanyargó út vezet le a Szamos partján kitáruló szépséges völgybe. A nap sugarai már itt-ott felcsillanlak és nesztelenül hatoltak át a ködfátyolon, amely a környékre ereszkedett. Templomok tornyai, ódon középületek, iskolák, gyárkémények már messziről jeleztek, hogy itt a magyar szellemi és gazdasági életnek kiváló gócpontja van. Itt fogok tehát tovább tanulni. Abban a háromszázéves gimnáziumban, amely évről-évre rajként bocsátotta ki kebeléből a nagyreményű ifjakat, hogy itt vagy másutt az életpályára felkészüljenek.

Öreg tanáraink úgy vigyáztak erre a gárdára, mintha mindannyian a családjuk kötelékébe tartoztunk volna. Az elméleti oktatás mellett megtanítottak életbölcösségre is. És a nevelés zsinórmértéke az volt, hogy akik a kezük alól kikerülnek, azok a szilárd férfiúi jellemvonás erejével meg is állják a helyüket az élet különböző munkamezőin.

Az első nap benyomásai még frissen élnek emlékeim között. Ma is látom a városi ifjakat, akiknek ott helyben volt az otthonuk, és a távoli falvakból odasereglett székely tanulókat, akik a lakószobákban egy-egy kicsiny köztársaság képét mutatták a maguk tízes-húszas csoportjaival a bolthajtásos ívek alatt. Arra is jól emlékszem még, hogy amikor az otthoniaktól búcsút vettem, könnyes szemmel még sokáig elkísértem hazavívó útján az egyszerű falusi szekeret. De mit volt, mit tenni: ott állott előttem a való élet a maga mindennapi gondjaival és teendőivel, a hajnali csengettyűszóval, és sűrű órarenddel s azonkívül a házitanítványok igényeivel.

Mindezekben ott volt az ősi tanterv; és én a boldog gyermekkor után egymagamra utalva, az iskolára támaszkodtam, mint ahogy az iskola a maga emlékezetes karjaival – a második emelet magasságában a szűk utca felett – a templomra támaszkodik. Bízatták és erősítik egymást. Az örökkévaló egy igaz Istenen kívül másban nem igen bízhatnak, mint saját magukban s azokban az „*élő kövek*”-ben, amelyek és akik mind a kettőt a letűnt századok üldöztetése között a saját testükkel védelmezték vagy romjaiból mintegy csuda-módra újjáépítették.

Nemcsak vándor-kövek vannak a nagy természetben ezen a világon... Vannak vándor-templomok és vándoriskolák. Ilyen volt a miénk: a templom is, meg az iskola is. Mind a kettőnek megvolt a maga tragédiája. És mind a kettőnek megvolt – kéz a kézben, hittel, reménységgel, áldozattal, győzhetetlen erős akarral – a maga újjászületése. Nem hiába volt az egyik a „*Műzsa*knak és az *Erényeknek*”, a másik pedig „*In honorem Solius Dei*” szentelve.

Címképünk ezt a majdnem 150 éves templomot mutatja be olvasóinknak, hogy akik még nem látták volna, ismerjék meg; akik pedig hosszú éveken át imádkoztak benne, hálát adhasanak a jó Istennek ezért a különös kegyelemért. Homlokzata nemes egyszerűséggel van kikepezve. Fölötte a karcsú égbenező torony szelíd önmegadással tekint a Mátyás király-téren pompázó Szent Mihály székesegyház felé, melynek boltívei egykor Dávid Ferencnek és apostoli utódainak igehirdetését visszhangozták. Kolozsvár a dicsőség útján elindult, hogy meghódítsa s az őskereszténység evangéliumával, mint isteni ajándékkal, felvilágosítsa és boldoggá tegye a magyar népet és áldott fejedelmét.

Ezt a boldogságot és ezt a dicsőséget átörökíti minden poklokön keresztül a gyönyörű szószék, amely a méltóságteljes boltívek alatt az isteni kijelentés orakuluma, és az új templom ereklyéi között az az évezredek *kerekke*, amelynek tisztaságát hagyomány őrzi „Kincses Kolozsvár” egész lakosságának áttérését az unitárius vallásra a hatalmas hitszónok, Dávid Ferenc idejében. (1566.)

Más idők... más emberek... *Sic fata volunt.*